

SZÖVEG –
PÓTA RÉKA

KÉP –
PÁCZAI TAMÁS

GYIK-MŰHELY, az alkotás örömének fellegvára

A Budai Vár mesés negyedében, a Magyar Nemzeti Galéria B épületében vagyunk. Az aulában megérint a múzeumok áhítatos csendje. Fölmegyünk a harmadik emeletre, ahol már a folyosón megváltozik a hangulat: különféle kiselejtezt vagy épp válogatott műtárgyak lógnak, hevernek itt-ott. A Műhely ajtaja kitárul, és ámulatba esünk: hatalmas, egybefüggő tér fogad, plafonig tornyosuló, kellékektől roskadozó polcokkal. Gyerekek zsidonganak, vágnak, tűznek, rajzolnak egy hosszú asztal körül, két felnőtt felügyelete mellett. Kislányom szinte tétovázás nélkül kapcsolódik be a munkába. *Csíkszentmihályi „flow-ja”* jut eszembe.

A műhely jelenlegi vezetőjével, Eplényi Annával kicsit csöndesebb, nyugalmasabb körülmények között beszélgettünk a GYIK (Gyermek és Ifjúsági Képzőművészeti Műhely) létrejöttéről, működéséről, sajátos szemléletéről.

◆ – Mi is pontosan ez a „szemlélet”, melyek a GYIK-Műhely pedagógiai célkitűzései?

– A Műhelyt Szabados Árpád alapította 1975-ben. Neki már volt akkor egy művészköre, és mint a Képzőművészeti Egyetem tanára kapta a lehetőséget, hogy a Galériában is alapítson egy olyan kis stúdiót, ahol az akkori kortárs művészettel ismerkedhetnek a gyerekek. Mindezt élményközpontúan, azaz képzőművészettel a középpontban, de más segédműfajokat is bevonva, mint a dráma, zene vagy mozgás. Nem volt igazán reformpedagógiai célja, nem is elit művészképzőnek szánták, ugyanakkor az, hogy a Galéria harmadik emeletén kapott termet, csodálatos panorámával a városra, mégiscsak kijelölt számára egy különleges pozíciót. A gyermekekben létező intuitív alkotó képességek kibontása, az alkotómunka élményszerűsége volt a cél.

– Hogyan működik ez a gyakorlatban?

– A munka fő gerince az, hogy minden hétre kitaláljunk egy izgalmas, rejtelmes, érdekfeszítő, ugyanakkor művészetileg is érdekes kérdésfeltevést, amit úgy adunk át a gyermeknek, hogy ne direkt feladatként élje meg, hanem a saját választ nyújthassa, miközben mégis megismerkedik egy olyan, számára új technikával, anyaggal, kompozíciós lehetőséggel, amivel oviban, suliban nem találkozik. A szülők is elsősorban azért hozzák ide a gyereküket, mert itt valami olyan pluszt kapnak, amire máshol nehezen nyílik lehetőségük. Fontos, hogy a Műhely kezdettől nem egyetlen ember arculatára épül, hanem aszerint változik, hogy éppen milyen oktatók vesznek részt a munkában. Szabados Árpád soha nem akarta leírni a módszertant. Ő azt tartotta, hogy amint leírná, elveszne a dolog szabadsága. Később Szemadám György képzőművész vette át a vezetést. Ő például nagyon szerette a drámát, a hosszú történeteket, a görög világ narratíváit, a vezetése alatt akár több hónapon át utazott egy csoport egy „hajóban”, amiből aztán megalkották a karaktereket, megalkották a vízfestést, az eszközöket, a lakatlan szigetet, a különböző helyszíneket. De volt olyan kolléga is, aki zeneileg volt képzettebb, és általa a hangokat építették be jobban a munkába.

– Akkor tehát nem kifejezetten művészképzésről van szó...

– Nem. Gyakran felhívják szülők, hogy szépen rajzol a gyerek, szeretnék, ha ezzel foglalkoznánk. Én ezt gyorsan elütöm azzal, hogy itt nem rajzolni tanulunk, egyébként is rajzolni tanítani egy hetedik-nyolcadik osztályost érdemes. Addig viszont jó eséllyel kitart az a gyerekkori fantáziavilága, amiben még nincsenek

sablonok. A fatörzs még lehet lila, a lombjai közül még akármilyen lény előbukkanhat. Sajnos már az óvoda is sok kárt tesz ebben. De aki idejön, annak igyekszünk kitolni ezt a fajta képességét. Ez idő alatt megtanulja azt is, hogy tizenötféle eszközöm lehet, és azokat váltogathatom, és a papírt vágghatom, téphetem,

„A LÉNYEG NÁLUNK, HOGY GAZDAG ANYAGÉLMÉNYHEZ ÉS INSPIRÁCIÓHOZ JUSSON A GYERMEK,
ÉS HOGY A MUNKA MÁR ÖNMAGÁBAN IS ÉLMÉNY LEGYEN.”

ragaszthatom, lenyomathatom, tehát számtalan technikai megoldásom lehet, ami már önmagában is élmény. Sokkal nagyobb lesz a manuális repertoár, amit tud, és később hozzátanulhatja a rajzolást is, de közben megmarad a kreativitása. Egy előadásban hallottam, hogy azok a gyerekek lesznek felnőttként is kreatívak, akiknek gyerekként engedik, hogy széltében-hosszában felfedezzék, kitapogassák a világot. Később, amikor ezek az élményeik már megvannak, tudást is kapnak hozzá, és akkor tudják a kettőt ötvözni. De ha rögtön sablonokba kényszerítjük őket, olyan modorossá válik az alkotási stílusuk, amiből később már nem tudnak kilépni.

– A kreativitás megőrzésén, kibontakoztatásán túl milyen más dolgokat nyújt még a Műhely a gyerekeknek?

– Azoknak a gyerekeknek, akik egyébként zárkóztak, feszengenek, félnek az anyagtól, félnek a másik gyerektől, a fizikai megnyilvánulásoktól, különösen jót tesz az itteni munka. A szuper intenzív, hiperaktív gyereket a GYIK csak felajzza. Bár nincs ehhez célzott pedagógiai hátterünk, tudok róla, hogy sokszor nevelési tanácsadóknak javasolják, hogy hozzák ide a gyermekeket. A zárkózottabb gyereket a Műhely adta szabadság ugyanis kibontja. Hetente egy alkalommal járnak a gyerekek, óvodai középső csoporttól az általános iskola hatodik osztályáig. Egy foglalkozás másfél-két óra. Fontos, hogy ez nem egy hobbikör, ahová egyszer

hozom a gyereket egyszer nem, hanem hosszú folyamat, egymásba fonódó, egymásra épülő feladatokkal. Nagyon fontos, hogy a szülők is megértsenek néhány alaptételt az itteni munkával kapcsolatban. Először is, ne produktumot várjanak a gyerektől, a műhelytől, hanem az alkotás élményének, szabadságának a megtapasztalását. Az óvodának is rákfenéje, hogy meg kell mutatni a szülőknek a végterméket: már ezt is tudjuk, elvégeztük a hóembervágást, zászlófestést, stb. Pedig az alkotás nem a végtermékről szól. A lényeg nálunk, hogy gazdag anyagélményhez és inspirációhoz jusson a gyermek, hogy a munka már önmagában is élmény legyen. Az érzelmi töltet fogja felszabadítani őt, nem a sablonra vágott hóember. Sokszor pont ezért közöset alkotunk, átírva nemcsak a produktumorientáltságot, hanem a mai világban a gyerekek között is nagyon elharapózott „enyém” ragaszkodást. Egy másik fontos pont, talán az egyik legfontosabb: a légkörteremtés. Itt nincs az a sterilitás, nem kell úgy figyelni a rendre és tisztaságra, mint otthon vagy az óvodában, mert az megakasztja az alkotás szabadságát. Érthető, hogy egy oviban nem lehet akkora szabadság, mint a Műhelyben, eleve sokkal kisebb, kevesebb a hely. De például azok az óvopedagógusok, akik végeztek nálunk képzést, már kaptak megoldási ötleteket erre. Föl lehet csavarni a szőnyeget, munka után meg felmossuk a linóleumot együtt a gyerekekkel. Persze nem kell minden héten

„AZOK A GYEREKEK LESZNEK FELNŐTTKÉNT SIKERESEK, AKIK KREATÍVAK, AKIKNEK ÚJSZERŰEK A MEGOLDÁSAIK, AKIKNEK SAJÁTOS RÁLÁTÁSUK VAN A DOLGOKRA, SZOKATLAN ÖSSZEKAPCSOLÁSOKRA KÉPESEK.”

ilyen foglalkozást csinálni, félévente egy is sokat jelent. Tavasztól ki lehet menni az udvarra, és ott létrehozni egy alkotósarkot, vagy ami újabban felmerült, egy műhelyszoba vagy terem biztosítása az óvodában, amit váltásban használhatnának a csoportok, és ahol nem kell úgy vigyázni a tisztaságra. Harmadik fontos pont: a nonfiguratív téma. Ha figuratív témát adunk, már óvodában is van a gyerekekben egy erős képi világ, ami bekapcsol, és abból az lesz, hogy „én nem tudok ilyen szépet rajzolni”. Viszont, ha például kapnak egy olyan témát, mint a jéghegy, az északi fény, a Tejút vagy a cseppkőbarlang, amiről nincs kialakult képük, és szabadon csepegtethetik a különböző színű festékeket, akkor mindjárt képesek felszabadultan dolgozni és elvonatkoztatni. Nem a művésztvéna a fontos tehát, hanem a jó pedagógiai érzék, kísérletező kedvvel kiegészülve.

– **Mi az, amivel mégis bevonható az a szülő is, aki szeretné a konkrétumok szintjén látni az itteni munka eredményét, vagy az a pedagógus, aki elsőre elzárkózik az újítás elől?**

– Tavaly, a 40 éves évfordulónkon a FUGÁ-ban volt egy kiállítás, aminek volt egy tablója, ahol a GYIK-ba járt, művészekké vált emberek munkáit gyűjtöttük össze, és az ő véleményüket kérdeztük meg, hogy számukra mit adott a Műhely. Az derült ki, hogy az alkotói szabadságra és hangulatra tudtak nálunk

ráérezni, ehhez maga a tér is élményt nyújtott nekik. Nálunk minden elől van, mindenhez nyúlhatunk, átalakíthatjuk, és újra alakíthatjuk a teret. Rendeztük már át vonatállomássá a teljes műhelyt, amihez bármilyen tárgyat használhattunk, csak a fantáziánk szabott határt. Azt érteni kell, hogy itt nem az a cél, hogy valamit utánozzanak, vagy kész praktikákat kapjanak, hanem hogy mindenki, így a pedagógusok is, saját élménnyel tudjanak dolgozni, és azt dolgozza bele a gyerekekkel való foglalkozásba is. Ezért az asszociációk, a szabad kapcsolási lehetőségek nagyon fontosak. Ezt kell megtanulniuk a gyerekeknek is. Létezik persze Nagy GYIK Könyv, ami szinte minden óvodában ott van, illetve a GYIK365 adattára, ami különböző módszertani megközelítéseket tartalmaz, a „Táj-Tér-Tár” és a „Jártamban-Kertemben” című kiadványok, és lehet belőlük szemezgetni. A kreativitásnak azonban az a lényege, hogy az elsajátítható műveleteken túl más utakat is kipróbáljunk, más szemmel is ránézzünk az anyagra, a térre, olyan műveleteket végezzünk el, amik egyébként szokatlanok. Az összes jövőkutatás erről szól, hogy azok a gyerekek lesznek felnőttként sikeresek, akik kreatívak, akiknek újszerűek a megoldásaik, akiknek sajátos rálátásuk van a dolgokra, szokatlan összekapcsolásokra képesek. Mi ehhez igyekszünk a magunk módján hozzájárulni. ♦